

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményei

Tények, hírek a szerzői jog tükrében

Ügyszám: SZJSZT 25/2000

A megbízó által feltett kérdések:

1. Az 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról semmilyen mennyiségi korlátot nem szab a szabad felhasználás keretében történő idézésnek és átvételnek. Speciális területként kezelendő az MTI által kiadott hír, hiszen annak terjedelme két-három sortól maximum másfél oldalig tart. Mi lehet az a mennyiségi korlát, amely fölött már nem idézésnek minősül a felhasználás és mi az átvétel felső terjedelmi határa?
2. Gyakran előforduló probléma, hogy nem szó szerint másolják az MTI kiadásában megjelent hírt, hanem azt egy-két szó megváltoztatásával saját anyagként teszik közzé. Minősülhet-e ez a fajta felhasználás jogellenes felhasználásnak?
3. A gyakorlatban számos példa van arra is, hogy az MTI által kiadott hírt vagy fotót ún. „harmadközléssel”, a jogszerűen felhasználó napilapból kiemelve egy harmadik fél, előzetes engedély nélkül felhasználja. AZ MTI ezáltal ugyancsak hátrányt szenved, hiszen bevételtől esik el. Vonatkozik-e a szerzői jogi védelem ezekre a későbbi közlésekre is?
4. Az internet térhódításával az MTI-nek is alkalmazkodnia kell a technika fejlettségi fokához, ezért saját www.mti.hu elnevezésű honlapján is közzéteszi híreit, amelyek sajnos szintén jogosulatlan felhasználás tárgyává válnak. Kiterjed-e a védelem az internetes oldalon való megjelenésre, és elegendő-e ennek ismertetéséhez a „Minden jog fenntartva” felirat megjelenítése vagy szükséges hozzá az évszám feltüntetése is?

Az eljáró tanács válasza:

I.

1. A fent idézett négy kérdés megválaszolása előtt annak tisztázása is szükséges, hogy mi a szerzői jogi státusza annak, amit „hírek” neveznek.

Ebből a szempontból különbséget kell tennünk a „hír” szó két jelentése között. A szó egyik jelentése valamely esemény megtörténte, valamely fejlemény bekövetkezésére vonatkozó *információt* takarja, amiről általában különböző módon lehet tájékoztatást adni, amit jobbra eltérő módon lehet megfogalmazni, közölni, továbbítani akár a média útján akár a hétköznapi érintkezés keretében. A szó második jelentése éppen a *megfogalmazott információ*, s ebben a jelentésében a szó leggyakrabban éppen a hírügynökségek, a sajtó és az elektronikus média által megfogalmazott és továbbított információra utal.

Azért szerepelnek a fentiekben az „általában” és a „jobbra” szavak, mert sok függ attól, milyen részletes az információ. Például a Concorde lezuhanása utáni első pillanatokban a lezuhanás, a tragédia bekövetkezésén kívül aligha állt több információ rendelkezésre. Ezt a tényt akkor még nehezen lehetett volna bővebben megfogalmazni, mint hogy lezuhant egy

Concorde ekkor és ekkor, itt és itt. Egy ilyen hirtelen bekövetkezett eseménynél a hír, mint információ és a hír, mint az információ konkrét formában való közlése nagyjából egybe esik, alig van tere egyéni, eredeti megfogalmazásnak. Egy hosszabb időszak alatt kibontakozó fejleménynél, vagy egy hirtelen bekövetkezett esemény után, megfelelő idő elteltével, amikor már egyre több részlet áll rendelkezésre, más a helyzet. Ilyenkor már inkább mód nyílik az információ többé-kevésbé eredeti módon való megfogalmazására, s az így megfogalmazott „hír” közlésére.

2. A szerzői jog egyik alapelve az, hogy nem védi a pusztá információt. A tények, adatok megismerésére és közlésére senkinek sincs kizárólagos joga. Amit a szerzői jog véd, az az információ egyéni, eredeti módon való megfogalmazása. Erre, mint ahogy arra fent utalt az eljáró tanács, a hír pusztá megfogalmazása esetén általában csak a komplexitásnak egy bizonyos minimális szintjét elérő információ esetén van mód. Az azonban más kérdés, hogy egyéni, eredeti megfogalmazásra minden esetben lehetőség nyílik, ha nem csupán egy hír (információ) közléséről van szó, hanem kommentárt is fűznek hozzá, rámutatnak jelentőségére, bizonyos más tényekkel, fejleményekkel való összefüggésére, előzményeire, várható következményeire, stb.

3. A szerzői jog nemzetközi védelmének alapvető normáit tartalmazó Berni Uniók Egyezmény a következőképpen fogalmazza meg ezt az elvet 2. cikkének (8) bekezdésében: „Az ezen Egyezményben biztosított védelem nem áll fenn az egyszerű sajtóközlemény jellegű napi hírekre.” Az Egyezmény 1972-ben kihirdetett magyar szövege, mint sok más esetben, itt is pontatlan (például az eredeti angol és francia változathoz képest eltűnt belőle a jogilag általában nagyon is relevánsnak tekintett „vagy” szó (ld. a lenn idézett angol szöveget)). Szerencsére azonban ez, az Egyezmény magyar fordításában többször tapasztalható pongyolaság ebben az esetben érdemben nem másítja meg az a eredeti szöveg lényegét. A bekezdés ugyanis angolul így szól: „The protection of this Convention shall not apply to news of the day or to miscellaneous facts having the character of mere items or press information.”

Az Egyezmény felülvizsgálatára összehívott 1967. évi stockholmi diplomáciai értekezlet autentikus értelmezését adta ennek a rendelkezésnek, nem hagyva kétséget a felől, hogy abban azok a szerzői jogi elvek fejeződnek ki, amelyekre a fentiekben utalt az eljáró tanács. Az I. sz Főbizottság jegyzőkönyvének a 146. pontja így szól: „Az Egyezmény nem védi a napi hírekre és a különféle tényekre vonatkozó pusztá információt, mert az ilyen anyagban nincsenek jelen azok a tulajdonságok, amelyek szükségesek egy mű létrejöttéhez. Ebből következik *a fortiori*, hogy az egyes hírek és tények maguk nem védettek. Másrésztől azonban, az újságírók cikkei és a hírekről tudósító egyéb „zsurnalisztikai” művek védelem alatt állnak, amennyiben irodalmi vagy művészeti alkotásnak minősülnek.” (Az eredeti angol szöveg a következő: „The Convention does not protect mere items of information on news of the day or miscellaneous facts, because such material does not possess the attributes needed to constitute a work. That implies *a fortiori* that news items or the facts themselves are not protected. The articles of journalists or other „journalistic” works reporting news items are, on the other hand, protected to the extent that they are literary or artistic works.”)

Érdemes idézni a Berni Uniók Egyezményt kezelő Szellemi Tulajdon Világszervezetének (WIPO/OMPI) az Egyezményről 1978-ban kiadott kommentárját is, miután azt általában döntő jogirodalmi forrásnak tekintik az Egyezmény értelmezése során. Ez a következőket tartalmazza a 2. cikk fent idézett (8) bekezdésére vonatkozóan:

„2.26. E rendelkezés értelme az, hogy az Egyezmény nem kívánja védeni a puszta híreket és különböző tényeket, miután azokban nem lelhetők fel azok a vonások, amelyek szükségesek lennének műként való elismerésükhöz. Másrésztől azonban, a tudósítók és a hírekről beszámoló más újságírók által használt szavak, kifejezések védettek, amennyiben azok elegendő szellemi erőfeszítés eredményét hordozzák ahhoz, hogy irodalmi és művészeti művek létrejöttét meg lehessen állapítani.

2.27. Más szavakkal, a hírek és tények önmagukban nem védettek, s ugyanúgy azok egyszerű elmondása sem, mert az ilyen fajta dolgok híján vannak az irodalmi és művészeti műként való minősítés feltételeinek. A rendelkezés csupán megerősíti azt az általános elvet, hogy csak az védhető műként, ami a szellemi alkotás elegendő elemét foglalja magában. A bíróságok dolga annak esetenkénti megállapítása, hogy vajon ez az elem jelen van-e és annak eldöntése, hogy az adott szövegben van-e egy bizonyos eredetiség vagy pedig a hírek és különböző tények egyszerű, száraz, személytelen leírásáról van-e szó.

2.28. Érdemes azonban megjegyezni, hogy mindezeket, még akkor is, ha nem élveznek szerzői jogi védelmet, a jog nem veti oda feltétlenül koncként a jogtalan zsákmányszerzés és kalózkodás farkasai elé. A paraziták ellen felhasználhatók a jogi védelem bizonyos más eszközei: például, a tisztességtelen verseny elleni védelemtől szóló törvények lehetővé teszik az olyan újságok elleni fellépést, amelyek a velük versenyben állóktól csenik el a híreket, ahelyett, hogy szerződést kötnének a hírügynökségekkel.” (A WIPO 615(E) számú angol nyelvű kiadványa, 22-23. oldal.)

4. Új szerzői jogi törvényünk (az 1999. évi LXXVI. törvény; a továbbiakban Szjt vagy új Szjt) 36. §-a (1) bekezdésének első mondata felel meg tartalmilag a Berni Unió Egyezmény 2. cikke fent idézett (1) bekezdésének. Ez a mondat így szól: „Tény- és híryanagot tartalmazó közlemények – a forrás megjelölésével – szabadon átvehetők.”

Ennek a rendelkezésnek nyilvánvalóan nem az a jelentése, hogy bármely közlemény szabadon közzétehető, ami *többek között* tény- és híryanagot is tartalmaz, hanem az, hogy csak az a közlemény tehető közzé, amely *nem áll másból*, mint tény- és híryanagból, olyan módon, hogy nincsenek benne egyéni, eredeti elemek, s így nincs szó szerzői jogi védelemre jogosult műről.

Az Szjt miniszteri indokolása nem tartalmaz erre vonatkozó utalást. Az említett mondat azonban a legkisebb módosítás nélkül került át az előző szerzői jogi törvény (az 1969. évi III. törvény; a továbbiakban: a régi Szjt) 19. §-a (1) bekezdésének első mondatából. A régi Szjt miniszteri indokolása sem tartalmaz erre vonatkozóan külön magyarázatot, érdemes azonban az 1973-ban közzétett szerzői jogi kézikönyvből idézni Dr. Zakár János elemzését, amelyet azóta sem kérdőjelezett meg sem a bírói gyakorlat, sem a szakirodalom: „Szabadon csak azok a közlemények vehetők át az Szjt 19. § (1) bekezdése alapján, amelyek a tények, események egyszerű közlésére szorítkoznak. Ezek szabad átvételét a törvény nemcsak az újságok, valamint a rádió és a televízió, hanem bárki számára megengedi. A híreket, eseményeket az újságíró megfogalmazásában tárgyaló újságcikk szabad átvételére azonban a 19. § (1) bekezdésének első mondata nem jogosít. Jogi szempontból külön jelentősége van a forrás-megjelölési kötelezettség kimondásának, ami nemcsak a hírszolgálati irodák és hírügynökségek érdekei szempontjából, hanem a hírszolgálat valóságához fűződő közérdekből is indokolt.” („A szerzői jog kézikönyve”, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1978., 151. old.)

5. A fent leírtakból következően a hírügynökség által kibocsátott híryanag szerzői jogi védettsége attól függ, hogy a közlemények egyéni, eredeti alkotásnak – vagyis irodalmi vagy művészeti műnek – számítanak-e.

A Berni Uniós Egyezmény nem tartalmaz külön meghatározást az eredetiség fogalmára, bár az, hogy a művek létrejöttek egyetlen feltételül azt azonosítja (ez különösen a 2. cikk (5) bekezdéséből derül ki), hogy szellemi alkotásról legyen szó, az eredetiség-tesztek alább elemzett nemzetközi szintű konvergenciájának és a magyar bírói gyakorlat ugyancsak alább leírt fejlődésének a helyességét húzza alá.

6. A nemzeti szinten alkalmazott eredetiség-tesztek között hagyományosan nagy különbségek álltak fenn, s bár ezek máig sem tűntek el teljesen, az utóbbi évtizedben látványos változások mentek végbe a konvergencia irányában. Ezt részben az újabb műtípusok – mint amilyenek a számítógépi programok és az adatbázisok – megjelenése kényszerítette ki, az Európai Unió országaiban azonban a közös uniós piac működéséhez elengedhetetlen jogharmonizáció igénye is szerepet játszott. A legnagyobb különbségek az angolszász „sweat of the brow” teszt és a kontinentális Európa néhány országában (különösen Németországban) alkalmazott, bizonyos minőségi elemeket is magában hordozó eredetiség-fogalom között adódtak. Az előbbi szerint bármilyen szellemi munka eredménye, akár egy hangya-szorgalommal összehordott puszta adathalmaz is szerzői jogvédelemre érdemes műnek minősült (innen az elnevezés: a homlokon – szó szerint a szemöldökön – kiütkező veríték (mint ismérv)), míg az utóbbi esetében a szellemi alkotás ténye sem volt feltétlenül elegendő, bizonyos minőségi feltételeknek is meg kellett felelni (például, a számítógépi programokról kimondták, hogy azok csak akkor minősülnek szerzői jogi védelemre érdemes műnek, ha az átlagosnál magasabb szintű alkotói teljesítményt hordoznak magukban). Az Európai Uniónak (illetve ebben az összefüggésben az Európai Közösségnek) a számítógépi programokról és az adattárak védelméről szóló irányelvei azután – mindkét fent említett szélsőség megtagadásával – a Berni Uniós Egyezmény fent idézett rendelkezéseivel összhangban harmonizálták az eredetiség-tesztet. Az irányelvek szerint a szerzői jogi védelem alapjául szolgáló eredetiség csupán azt kívánja meg, hogy a szerző saját szellemi alkotásáról legyen szó; semmilyen más feltétel nem szabható a védelem feltételeként. Az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának a *Feist v. Rural Telephone* ügyben hozott, történelminek tekintett 1991-es döntése – a korábbi „sweat of the brow” típusú teszttel szakítva – lényegében ugyanilyen kiegyensúlyozott új tesztet fogadott el.

Az elmúlt két-három évtized magyar bírói gyakorlata is egy ilyen kiegyensúlyozott eredetiség-fogalom irányában alakult. A Sztj 1. §-ának (3) bekezdése e gyakorlat helyes irányát erősíti meg, amikor nemcsak arról rendelkezik, hogy „[a] szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg”, de azt is hozzáteszi, hogy „[a] védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítélettől”.

7. Azt, hogy egy adott közlemény tartalmaz-e egyéni, eredeti elemeket, csak esetenként lehet eldönteni a fenti ismérvek alkalmazásával. Sok múlik a bírói gyakorlat további alakulásán, figyelemmel arra is, hogy az 1999. szeptember 1.-én hatályba lépett Sztj új szabályokat és hangsúlyokat is tartalmaz.

II.

8. A megbízásban szereplő első kérdés a vagyoni jogokat érintő korlátozásokról szól, különös tekintettel az idézés megengedett mértékére.

A Berni Unió Egylemény 10. cikkének (1) bekezdése a következő rendelkezést tartalmazza az idézés szabadságáról: „A közönség számára már jogszerűen hozzáférhetővé tett műből történő idézés az elérni kívánt cél által indokolt mértékben megengedett, ha az a bevett szokásoknak megfelel; ide értendő az újságcikkekből és időszakos gyűjteményekből sajtószemle formájában történő idézés is.” Ez szerepel az Egylemény 1972-ben kihirdetett magyar változatában. A fordítás ez esetben is pongyola. Az eredeti angol szövegben szó sincs bevett szokásról, amit „established practice”-ként lehetne „visszafordítani”, s ami aligha adna kielégítő eligazítást arról, mi engedhető meg s mi nem (hiszen elvileg bármilyen gyakorlat kialakulhat). Az Egylemény alkalmazásában – ideérve itthoni alkalmazását is – releváns eredeti szövegek közül a franciában a „bons usages” kifejezés szerepel, s ez további értelmezésre szorul. Ebben az értelmezésben azonban döntő segítséget nyújt az angol változat, amely a „fair practice” kifejezést használja, ami természetesen egészen mást jelent, mint egy bármilyen módon kialakult „bevett gyakorlat”. A „fair” szó értelme a „fair play” összefüggésében közismert, talán hozzávetőlegesen „tisztességes gyakorlat”-ként, vagy „a tisztesség követelményeinek megfelelő gyakorlatként” fordítható le.

Az idézés jogszerűségének az első feltétele az, hogy az egy már jogszerűen közzétett műből történjen. Ez a hírügynökségek szempontjából, annyiból jelentős, hogy azoknak a közleményeknek az esetében, amelyekben a szerzői jogi védelemre alapot adó eredetiség megtalálható, nem lehet szó szabad idézésről mindaddig, amíg az adott közlemény ténylegesen hozzáférhetővé nem válik a közönség számára.

Ebből a szempontból megjegyzésre érdemes, hogy aligha beszélhetünk egy közleménynek a közönség számára való hozzáférhetővé tételéről, ha azt a hírügynökség ugyan már rendelkezésére bocsátotta a vele szerződéses viszonyban álló médiának, de a tényleges közlés még nem történt meg. Az más kérdés, hogy a hírügynökség maga is közzéteheti közleményeit vagy azok egy részét (s ez, mint ahogy a megbízásban szereplő 4) kérdés is mutatja, az internet világában egyre gyakrabban elő is fordul).

A második és a harmadik feltételt – nevezetesen azt, hogy az idézésnek meg kell felelnie a tisztességes (fair) gyakorlat követelményeinek, és azt, hogy az idézés csak a cél által indokolt mértékű lehet – szoros kölcsönhatásukra tekintettel, együtt szükséges értelmezni. Az idézésnek nyilvánvalóan nem lehet akármilyen célja; magából az idézés fogalmából következik, hogy az idézés csak akkor és olyan mértékben létjogosult, ha és amennyiben szükséges valaminek az illusztrálásához, valamely nézettel való vitához vagy éppen egy adott nézettel való egyetértés kifejezéséhez, illetve, ha sajtószemlééről van szó, valamely hírre – s ebben az összefüggésben is, valamilyen véleményre – való rövid figyelemfelhíváshoz. Az, hogy mi számít a tisztességes (fair) gyakorlattal összhangban állónak, ugyancsak összefügg azzal, hogy mennyiben felel meg az idézés az említett céloknak.

Az, hogy mikor elfogadható egy idézés a szerzői jog szempontjából, megint csak esetenként ítéltető meg. Ezt hangsúlyozza a Berni Unió Egyleményről kibocsátott – fent már idézett – WIPO kommentár is: „Annak megítélése, hogy mi tekinthető tisztességesnek (fair-nek) végső soron a bíróságok dolga, amelyek nyilvánvalóan figyelembe vesznek olyan kérdéseket, mint az átvett részlet aránya mind a forrásműhöz mind pedig az átvevő műhöz viszonyítva, és különösen azt, hogy milyen mértékben képes esetleg versenyezni az új mű az eredetivel, mennyiben ássa alá az eredeti mű értékesítésének és terjesztésének a lehetőségeit, stb”... „[A cél által indokolt mérték] kérdésének a megítélése is a bíróság döntésére tartozik. Például, egy

író, aki irodalmi vagy történelmi írását... néhány idézettel illusztrálja, aligha ítélhető el és vonható felelősségre; viszont ha rosszhiszeműen használja fel a mások műveiből átvett részeket, ... a bíróság megállapíthatja, hogy az idézés nem jogszerű.”

9. Szerzői jogunkban a Sztj 34. §-ának (1) bekezdése tartalmazza az idézésre vonatkozó rendelkezést. Ez így szól: „A mű részletét – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző megnevezésével bárki idézheti.”

Erre a rendelkezésre is vonatkoznak azonban a szabad felhasználásnak a Sztj 33. §-a (1)-(3) bekezdésében foglalt általános szabályai:

„(1) ... Csak a nyilvánosságra hozott művek használhatók fel szabadon e törvény rendelkezéseinek megfelelően.

(2) A felhasználás a szabad felhasználásra vonatkozó rendelkezések alapján is csak annyiban megengedett, illetve díjtalan, amennyiben nem sérelmes a mű rendes felhasználására és indokolatlanul nem károsítja a szerző jogos érdekeit, továbbá amennyiben megfelel a tisztesség követelményeinek és nem irányul a szabad felhasználás rendeltetésével össze nem férő célra.

(3) A szabad felhasználásra vonatkozó rendelkezéseket nem lehet kiterjesztően értelmezni.”

Ezeknek a rendelkezéseknek alapján a magyar szabályozás tökéletes összhangban áll nemcsak a Berni Unió Egyezmény idézett rendelkezésének a szövegével, hanem az ahhoz fűzött WIPO kommentárnak a rendelkezés általánosan elfogadott értelmezését tükröző részével is.

Megjegyzendő, hogy a Sztj fent idézett 34. §-ának (1) bekezdése – a mű nyilvánosságra hozott voltát feltételül szabó utalástól eltekintve – szóról szóra megfelel a régi Sztj 17. §-a (1) bekezdésének. Az új Sztj-ben az előzetes nyilvánosságra hozatal mint feltétel, a szabad felhasználás egyik általános szabályaként, a 33. § (1) fent idézett bekezdésébe került át. Ezzel együtt sem mondható azonban, hogy az idézésre vonatkozó szabályozás változatlan maradt, hisz a 33. § ugyancsak fent idézett (2) és (3) bekezdése – részben a kialakult bírói gyakorlatot is tükrözve – további fontos megszorító szabályokat is tartalmaz.

10. A Berni Unió Egyezménynek van egy további fontos rendelkezése, amely nagyon is jelentős a hírügynökségi anyagok és a zurnalisztikai művek védelme szempontjából. Ez a rendelkezés – a 10bis cikk (1) bekezdése – az 1972-ben kihirdetett magyar változatban így szól: „Az Unióhoz tartozó országok törvényhozó szervei jogosultak arra, hogy engedélyezzék újságban vagy időszakos gyűjteményben közzétett időszzerű gazdasági, politikai vagy vallási tárgyú vitacikkeknek, vagy ugyanilyen tárgyú, már sugárzott műveknek a sajtó által történő átvételét, sugárzását vagy vezeték által történő közvetítését a közönség részére, ha az átvétel, sugárzást vagy az említett közvetítést kifejezetten nem tiltották meg. A forrást azonban mindig világosan meg kell jelölni; e kötelezettség megszegésének következményeit annak az országnak a törvényei határozzák meg, melyben a védelmet igénylik.”

Ebben a fordításban is akadnak kevésbé szerencsés elemek. Például, bár a francia szövegben szereplő „recueil périodique” valóban fordítható „időszakos gyűjteményként” is, az angol változatban szereplő „periodical” szó nyilvánvalóvá teszi, hogy arról van szó, amit magyarul „folyóiratnak” (vagy hivataloskodó nyelven „időszakos kiadványnak”) nevezünk. Az pedig már kifejezetten értelemzavaró – a rendelkezés által érintett cikkek körét indokolatlanul leszűkíti – hogy a fordítás csupán „vitacikkekről” szól (amelyek a magyar sajtóban a cikkeknek csak egy bizonyos, meghatározott jelentésű csoportját ölelik fel). Ez a francia változatban szereplő „des articles d’actualité de discussion économique, politique ou religieuse” téves fordításából ered. A helyes fordítás szerint gazdasági, politikai vagy vallási témájú (az e témákat megvitató) bármilyen időszerű cikkről szó van. Ezt erősíti meg az angol változat is, amely az „articles,, on current economic, political or religious topics” kifejezést használja, ami ugyancsak bármilyen cikket jelent, ami ilyen időszerű témáról szól. Végül az is némi jelentésbeli eltérést eredményez, hogy míg az eredeti angol és francia szöveg a felsorolt cselekmények esetében „kifejezett fenntartásról” (mármint a cselekményeket érintő jogok ilyen fenntartásáról) beszél („expressly reserved”, illetve „expressement réservé”), a fordításban „kifejezett tiltásról” van szó, ami bár nagyjából ugyanazt jelenti, egy ilyen formalitás-jellegű nyilatkozat esetében mégis felesleges eltérést foglal magában és aligha szerencsés.

Most következik azonban a talán meglepőnek látszó megállapítás. Nevezetesen az, hogy míg ennek a rendelkezésnek a helyes fordítása, értelmezése és alkalmazása releváns volt szerzői jogunkban 1999. szeptember 1-ig, úgy látszik, hogy az új Szjt akkor bekövetkezett hatályba lépésével mindez elvesztette jelentőségét.

A régi Szjt 19. cikkének (2) bekezdése, a Berni Unió Egyezmény fent idézett rendelkezésével összhangban, így rendelkezett: „Napilap, folyóirat, a rádió- és a televízió gazdasági és politikai időszerű cikkeket szabadon átvehet a forrás, valamint a megjelölt szerző megnevezésével, ha átvételét a cikk eredeti közzétételekor nem zárták ki.”

Ezen alapult a magyar média területén kialakult gyakorlat. (Ami, a jogtulajdonosok ezzel szemben való fellépésének hiányában – amire módjuk lett volna, sőt az elévülés bekövetkeztéig továbbra is módjuk van – a megjelöltnél tágabb körre is kiterjedt (s úgy látszik, kiterjed ma is); nevezetesen a politikai és gazdasági témájúakon kívül más témájú cikkek, valamint fényképészeti és grafikai művek (pl. „viccek”) átvételére is.)

Az új Szjt nem vette át ezt a rendelkezést, s nincs semmilyen más rendelkezés sem a törvényben, amely átvehetné ennek a rendelkezésnek a funkcióját. A 34. §-nak az idézésről szóló és a fentiekben elemezett (1) bekezdése, valamint a 36. § (1) bekezdésének a pusztán tény-és híryanagot tartalmazó – s ezért szerzői műnek nem minősülő – közlemények átvételéről szóló, ugyancsak fent megtárgyalt első mondata, éppen a fentiekben előadottak folytán, nyilvánvalóan nem alkalmas erre.

Ám épp így nem alkalmasak erre az Szjt 37. §-ának (1) és (3) bekezdésében foglaltak sem. A 37. § (1) bekezdése így szól: „Politikai műsorszám keretében, valamint a műsorszolgáltató más időszerű műsorszámaiban egyes művek a napi eseményekkel kapcsolatban, az alkalom által indokolt mértékben közölhetők. Ilyen esetben a szerző nevének feltüntetése sem kötelező”. A (3) bekezdés pedig a következő meghatározást adja: „Időszerű az a műsorszám, amely egy adott időponthoz fűződő, meghatározott eseményről ad tájékoztatást vagy ismertetést, és csak ennek keretében, járulékosan használja fel egyes művek kisebb részleteit.” Ez a rendelkezés, a lényegét tekintve, ugyanilyen tartalommal, a régi Szjt 20 §-ának (1) bekezdésében, illetve az Szjt végrehajtási rendelete (a 9/1969 (XII. 29.) MM. sz. rendelet) 16. §-ában is szerepelt. Ezeknek a rendelkezéseknek semmi közük az időszerű cikkek átvételéhez. Az Szjt miniszteri indokolása nem szól erről külön, de a régi Szjt lényegében

ugyanazt a rendelkezést tartalmazó 20. §-ához fűzött indokolás nyilvánvalóvá tette, miről van itt szó: „A hír- és ismeretközlés szemléletességéhez fűződő követelmény indokolja a szabad felhasználásnak azokat az eseteit, amikor például a televízió napi híreiben egy tárlat megnyitásáról számol be, és adását a tárlatról készült képek bemutatásával színezi... E szabad felhasználás azonban csak az alkalmiság, az időszerűség határáig terjedhet.” (A régi és új Szjt-nek ezek a rendelkezései a Berni Unió Egylemény 10bis cikke (2) bekezdésén alapszanak, amely szerint „[u]gyancsak az Unióhoz tartozó országok törvényhozó szervei jogosultak arra, hogy meghatározzák, mely feltételek mellett lehet a fényképészet vagy a film eszközével vagy sugárzás, illetőleg a közönség részére vezeték útján adott beszámolóknak az események során látott vagy hallott irodalmi vagy művészeti műveket az elérni kívánt tájékoztatási cél által indokolt mértékben bemutatni és a közönség számára hozzáférhetővé tenni.”)

Ebből az következik, hogy, hiába teszi lehetővé gazdasági, politikai és vallási témájú cikkek terjesztésében való átvételének a megengedését a Berni Unió Egylemény 10bis cikkének (1) bekezdése, ezzel a lehetőséggel az új Szjt már nem él. (Az Egylemény szövege közvetlenül nem szolgálhat alapul egy ilyen kivétel alkalmazásához, hisz az nem rendelkezik közvetlenül a kivétellel, hanem csak módot ad a nemzeti törvényhozásnak, hogy lehetővé tegye azt, ha kívánja.) Ez nem jelenti azt, hogy a hírekről és tényekről való szabad tájékoztatásra ne nyíljon mód. Erre azonban az új Szjt szerint csak a szerzői műnek nem minősülő hír- és tényanyag tekintetében (ide értve a szerzői műnek minősülő közleményekben, cikkekben foglalt információ külön, eredeti formában és a forrás megjelölésével való közzétételét is) valamint az időszerű cikkekből vett idézetek útján van mód.

11. A megbízó által feltett kérdések összefüggésében szükséges rámutatni arra, hogy a hírügynökségek olyan közleményeit – ide értve a gazdasági és politikai témájúakat – is érinti a kivételeknek a fent vázolt szűkülése, amelyek szerzői védelmet élveznek.

Miután az új Szjt-ben nincs már olyan rendelkezés, amely bizonyos cikkek átvételét megengedi, hacsak nem tartja fenn a jogtulajdonos az átvétel engedélyezésére vonatkozó jogait, eltűnt szerzői jogunkból az utolsó olyan elem, amely valamely alakszerűségnek („formalitásnak”) – mint a szerzői jog élvezete és gyakorlása feltételének – a meglétére utalt.

A Berni Unió Egylemény 5. cikke (2) bekezdésének első mondata kizárja annak lehetőségét, hogy az Unió tagországai a szerzői jogok élvezetét és gyakorlását – akár a szerzői jogok egészét, akár az egyes jogokat tekintve – bármiféle alakszerűséghez kössék. Az alakszerűségek közül a hivatalos nyilvántartásbavétel (regisztráció) és/vagy a mű egy vagy több példányának a létbe helyezése a legnyilvánvalóbb alakszerűségi feltétel, de alakszerűségnek számít az ún. „copyright notice” feltüntetése, sőt a jogok fenntartására vonatkozó nyilatkozat is. A Berni Unió Egylemény nem engedi meg bármely ilyen alakszerűségnek a védelem feltételül szabását, s ez alól csak a 10bis (1) bekezdése fogható fel egyfajta kivételnek.

Miután azonban, az új törvényből kimaradt a 10bis cikk (1) bekezdésén alapuló rendelkezés, a hírügynökségek szerzői jogi védelemre érdemes közleményei esetében sincs már szükség a szokásos jogfenntartó nyilatkozatra (leggyakrabban a „Minden jog fenntartva” jelzés formájában) ahhoz, hogy az idézést meghaladó átvétel engedélyhez kötöttségét fenntartsák. Más kérdés azonban, hogy egy ilyen nyilatkozat, ha nem is szükséges, de hasznos lehet, különösen arra figyelemmel, hogy az új Szjt által bevezetett változás aligha ment még át a köztudatba, s továbbá arra is, hogy egy ilyen nyilatkozat természetesen jelzi a jogtulajdonosnak a jogai érvényesítéséhez fűződő szándékait is.

12. Az ún. „copyright notice” más dolog. Ezt az UNESCO által kezelt, 1952-ben elfogadott és 1971-ben felülvizsgált Egyetemes Szerzői Jogi Egyezmény (a UCC) III. cikkének (1) bekezdése vezette be. A UCC lehetővé teszi alakszerűségek előírását, az említett bekezdés azonban úgy rendelkezik, hogy a UCC-ben részes bármelyik ország bármely alakszerűségét teljesítettnek kell tekinteni, ha ezt az ún. „copyright notice”-t feltüntetik a jogtulajdonos hozzájárulásával megjelent mű minden példányán, olyan módon, hogy az ésszerűen felhívja a figyelmet a szerzői jogvédelem igénylésére. A „copyright notice” a © jelből (c körülötte körrel), s azt követően a szerzői jogtulajdonos nevéből és az első kiadás évéből áll.

A UCC és az említett rendelkezés csak addig volt lényeges, amíg az Egyesült Államok, néhány a szerzői jogok szempontjából lényegesebb más országgal együtt (különösen Latin-Amerikából), csak ennek az egyezménynek volt a tagja és nem csatlakozott még a Berni Uniós Egyezményhez. Csatlakozásuk azonban időközben megtörtént, s mivel az olyan országok között, amelyek mind a két egyezménynek tagjai (ilyen ország hazánk is) kizárólag a Berni Uniós Egyezmény alkalmazható, a UCC elvesztette jelentőségét (alig maradt néhány, a szerzői jogok szempontjából – legalábbis a hazai jogtulajdonosok és felhasználók szempontjából – lényegtelen ország, amely csak az UCC-nek a tagja, de azok sem írnak elő alakszerűséget.)

Mindazonáltal, a „copyright notice”-t továbbra is alkalmazzák, mert ha nem is feltétele már a szerzői jogi védelemnek, hasznos információt nyújt mindenki számára a jogtulajdonos kilétéről és a kiadás évről, amely a védelmi idő számítására adhat eligazítást, de felismerhetővé teszi az egymást követő módosított kiadásokat is.

III.

13. Az szerzői jognak az internetre való alkalmazásáról kell még külön szólni. Erre vonatkozóan a WIPO égisze alatt 1996 decemberében elfogadott, a nemzetközi jogirodalomban „Internet szerződésenként” emlegetett két szerződés egyike – a WIPO Szerzői Jogi Szerződése (WCT) – tartalmaz rendelkezéseket (a másik a WIPO Előadásokról és Hangfelvételekről szóló Szerződése (WPPT), amely ún. szomszédos jogokat érint és ezért a megbízásban szereplő kérdések szempontjából érdektelen).

Magyarország az elsők között ratifikálta a két egyezményt, és az új Sztj megfelelően alkalmazta azokat. (A szerződések még nem léptek hatályba, miután hatályba lépésükhöz szokatlanul nagy számú – legalább 30 – csatlakozási, illetve ratifikációs okmány letétbe helyezésére van szükség; az előrejelzések szerint ez a szám azonban jövőre már elérhető lehet).

14. A Sztj 18. §-a – egyebek között – a WCT-vel összhangban tisztázza, hogy a mű többszörözésének (másolásának) minősül „a mű tárolása digitális formában elektronikus eszközön, valamint a számítógépes hálózaton [vagyis az interneten] átvitt művek anyagi formában való előállítás” is, függetlenül attól, hogy akár végleges, akár időleges (átmeneti) rögzítésről van-e szó, s azt is, hogy ezért a többszörözés (másolás) engedélyezésére vonatkozó jog az ilyen esetekre is kiterjed. (Az interneten való átvitel során megvalósuló számos műszakilag elkerülhetetlen, de az érintett művek felhasználása szempontjából lényegtelen, közbülső másolásokra vonatkozó kivételt tartalmaz azonban a 35. § (6) bekezdése, amely így szól: „Szabad felhasználás a mű ideiglenes többszörözése, ha kizárólag az a célja, hogy

megvalósulhasson a műnek a szerző által engedélyezett, illetve e törvény rendelkezései alapján megengedett felhasználása, feltéve, hogy az ideiglenes többszörözés az ilyen felhasználásra irányuló műszaki folyamatnak elválaszthatatlan része, amelynek nincs önálló gazdasági jelentősége.”)

A WCT alkalmazásának tekinthetők – és a műpéldányoknak az internet útján való hozzáférhetővé tétele szempontjából is jelentősek lehetnek – az Szjt 23. §-ának a rendelkezései is. A § (1) bekezdése szerint „[a] szerző [természetesen ez bármely más szerzői jogtulajdonost is jelent] kizárólagos joga, hogy művét terjessze, és hogy erre másnak engedélyt adjon” és „[t]erjesztésnek minősül a mű eredeti példányának vagy többszörözött példányainak a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétele forgalomba hozatalra való felkínálással.” (A § (5) bekezdése azonban rögzíti a jogkimerülés elvét is: „Ha a műpéldányt a jogosult vagy az ő kifejezett hozzájárulásával más adásvétellel vagy a tulajdonjog más módon történő átruházásával belföldön forgalomba hozta, a terjesztés joga az így forgalomba hozott műpéldány tekintetében – a bérbeadás, a haszonkölcsönbe adás és a behozatal joga kivételével – a továbbiakban nem gyakorolható.”)

Végül a WCT alkalmazásának a körében a megbízásban szereplő kérdések szempontjából említésre érdemes az Szjt 26. §-ának a (8) bekezdése is, amely tisztázza, hogy a nyilvánossághoz való közvetítés joga kiterjed arra az estre is, „amikor a művet vezeték útján vagy bármely más eszközzel vagy módon úgy teszik a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választják meg” (vagyis a mű ilyen módon való, s tipikusan az internet útján megvalósuló, interaktív felhasználására is).

IV.

A fentiekben foglaltak alapján az eljáró tanács a következőkben foglalja össze a feltett négy kérdésre adott választát:

Ad 1. Az az állítás, hogy az 1999. évi LXXVI. törvény (az Szjt) nem szab semmilyen mennyiségi korlátot a szabad felhasználás keretében történő idézésnek és átvételnek, csak abban az értelemben igaz, hogy az Szjt – a nemzetközi normákkal és más országok törvényeivel összhangban – nem határoz meg olyan mennyiségi korlátokat, amelyek például a sorok számában vagy az átvett szöveg százalékos arányában fejeződnek ki.

Egy ilyen kazuisztikus szabályozás nemcsak, hogy nem lenne alkalmas az eredeti és átvevő művek sokféleségének és viszonyuk lehetséges változatainak a figyelembe vételére, de éppen az erre való alkalmatlan, merev volta folytán ellentétbe kerülne a nemzetközi normákkal – s mindennek előtt a Berni Uniós Egyezmény 10. cikkének a fenti 8. pontban elemzett (1) bekezdésével – is.

Az idézés formájában való szabad átvételnek vannak korlátai a Berni Uniós Egyezmény említett rendelkezése és az Szjt 34. §-a azzal összhangban álló, és a fenti 9. pontban tárgyalt (1) bekezdése szerint is. Ez mennyiségi korlátokban is megnyilvánul azoknak a feltételeknek az alkalmazása eredményeként, amelyeket a 8. és 9. pontban részletesen elemez az eljáró tanács.

Felhívja azonban az eljáró tanács a figyelmet az I. részében foglaltakra is; nevezetesen arra, hogy az átvétel említett korlátai csak az egyéni, eredeti formában megfogalmazott, s ezért

irodalmi vagy művészeti műnek számító – és így szerzői jogi védelmet élvező – közleményekre vonatkoznak. Az ilyenek nem minősülők, pusztán tény- és híryanagot tartalmazó közlemények, az Szt 36. §-a szerint, szabadon átvehetők, s az egyetlen feltétel az, hogy a forrást (tehát például a hírügynökség közleményét) meg kell jelölni. (Ld. erről a részletesebb elemzést a 6. és 7. pontban.)

Ad 2. Sok függ a megváltoztatott „hír” (pontosabban a hírről szóló közlemény) és a változtatások jellegétől és mértékétől.

Természetesen a szabad átvétel körébe tartozó pusztán tény- és híryanag esetében nincs akadálya a fogalmazás megváltoztatásnak, és annak sem, hogy az ilyen anyagra építve önálló szerzői jogi védelemre méltó új művet hozzanak létre. Ám a változtatások és kiegészítések ellenére, fennáll a forrás megjelölésének a kötelezettsége.

Arra is mód van, hogy egy szerzői jogi védelemre méltó közleményből csak az információt (az alapul szolgáló „tény- és híryanagot”) vegyék át szabadon a közlemény eredetiségének alapjául szolgáló elemek átvétele nélkül. Ez ilyen esetben szükségszerűen az eredetitől eltérő megfogalmazással jár együtt. A forrást azonban ilyenkor is meg kell jelölni.

A harmadik lehetséges eset az, hogy a hírügynökség szerzői jogi védelem alá eső közleményét úgy változtatják meg, hogy a változtatások lényegtelenek, vagy hogy az alapul szolgáló mű lényeges elemeinek megtartásával egy az eredeti mű átdolgozásának minősülő új mű jön létre. Ilyenkor az ügy körülményeihez képest a többszörözés (másolás) vagy az átdolgozás jogának a megsértéséről lehet szó.

Ad 3. A szerzői műnek minősülő közlemények és más szerzői alkotások akár „másod-” akár „harmadközlés” formájában, akár más formában való engedély nélküli átvétele, amennyiben az meghaladja az idézés esetében megengedett kereteket, a többszörözési (másolási) jog megsértését jelenti (ld. az erre vonatkozó részletes elemzést a fenti 10. pontban). Itt mutat rá az eljáró tanács arra is, hogy egyes műfajba tartozó művekre, pl. a kérdésben említett fotóművészeti alkotásokra, nem terjed ki az idézés formájában történő szabad felhasználás lehetősége (ld. Szt 67. §. (5) bekezdés).

Ad 4. A fenti III. részben (a 13. és 14. pontban) leírtak szerint, a szerzői jogi védelem kiterjed az internetes oldalon való megjelenésre is.

A „Minden jog fenntarva” vagy más hasonló jelzés, illetve az ún. „copyright notice” feltüntetése a 11. és 12. pontban kifejtettek folytán nem szükséges a szerzői jogból következő semmilyen jog élvezetéhez és gyakorlásához, s ez az új Szt szerint áll az időszzerű gazdasági és politikai cikkekre (illetve az ilyen témájú s a szerzői jogi védelemhez szükséges egyéni, eredeti elemeket tartalmazó hírügynökségi közleményekre) is. Az említett jelzés illetve „notice” feltüntetése azonban, a fent említett pontban ugyancsak megemlített okoknál fogva, hasznos lehet.

Az eljáró tanács rámutat arra, hogy hatásköréből adódóan csak a szerzői jogi kérdésekkel foglalkozott, s nem foglalkozott – miután nem foglalkozhatott – az egyéb lehetséges jogi eszközökkel, mint amilyen a tisztességtelen versennyel szembeni védelem, vagy az esetleges etikai (s különösen a sajtóetikai) vonatkozásokkal

Budapest, 2000. szeptember 12.

id. Dr. Ficsor Mihály
a tanács elnöke

Dr. Mann Judit
a tanács előadó tagja

Dr. Győri Erzsébet
a tanács szavazó tagja